

Vadászati culturkép Pozsonymegye hajdanából és jelenéből. *)

Irta: **Dr. Ortway T.**

Az állatoknak hegyen-völgyön, erdön-mezőn, folyón-tavon való jelentkezése természetszerűen magával hozza, hogy az ember idejének nagy részét rájuk fordítja, részint úgy, hogy élelmiszer - keresetből vagy szórakozó kedvtelésből azokat vadászsa, részint úgy hogy azokat gazdasági célokból: szaporítás és nemesítés céljából tenyészsze. A szaporítás és nemesítés jóval később követte a vadászati kedvtelést, bár tisztán a szaporítás műve már a praehistoriai ember gazdaságában kimutatható. A vadászat az ember egyik legősibb foglalkozása, oly ősi, milyen ősi maga az ember; nemcsak hogy vele ellátta magát a szükségelt élelmiszerrel, hanem kedvének is eleget tett vele, legkedvesebb szórakozását találta benne, sőt egyes veszedelmes állatfajokkal szemben férfias bátorságának is kívánta vele tanúbizonyságát adni. A harczi szellemnek is a vadászat volt előiskolája, azért minél harcziasabb a nemzet, annál inkább hódol a vadászsport szenvedélyének.

A honi leletek mindenfelé kétségtelenné teszik, hogy már a praehistorikus korban hazánkban szerteszét mindenfelé folyamatban volt az állatokra való vadászat. Megyénkben is ez volt az eset, mert az itt lakók szintén vadászattal tarták fen magukat s elégitették ki szenvedélyüket. Hüen követték abban, nagy idők multán, a névtelen ősoket a történelem neves népei. A Közép-Volgától nyugatnak haladó honfoglaló őseinkről azt mondja a Névtelen, „hogy ifjaik csaknem mindennap vadászatban valának, a honnan az naptól fogvást a magyarok

*) Mutatvány szerzőnek Pozsonyvármegye állatvilága II-ik kötetéből.

a többi nemzeteknél külön vadászok.¹⁾ A Tisza-Bodrogköz elfoglalásakor örömmel látták a föld termékenységet és mindenféle vad feles voltát és a hal bőségét a Tisza és Bodrog vizében.²⁾ Míg Öcsöb és Öse a dunántúli országrészt hódoltatták, azalatt Árpád vezér a torbágyi erdőben, vagyis a Budától nyugatra egy pár órára fekvő Torbágyfalú közelében eső erdős hegységben „árpádosan sétálgatott“, azaz vadászott.³⁾ Bors vezér Borsvára területén üzte a Garam mellett és nyilazta agyon a szarvast.⁴⁾ Sz. István király a legenda szerint „távol vidékeken vadászgatott, hogy sok gondja után, melyek terhelik vala, törődött tagjai némileg üdüljenek.“⁵⁾ Sz. Imre herceg szarvasvadászat kedvéért ment a Lysagora környékére.⁶⁾ Sz. László vadászat közben talált Bihar vármegyében a Keres folyó mellett azon helyre, hová Sz. Mária tiszteletére a váradi monostort építé.⁷⁾ I. András király, Kopasz László fia, a Ketelpataka nevű földet (vagyis a Bodrogba szakadó Ketelpataka táját) Ketel maradékaitól elcserélte, mivel a királyoknak vadászatokra alkalmas volt.⁸⁾ Géza hercegről ismeretes, hogy az Igfon erdejében vadászott, mikor Vid és czinkosai élete ellen törekedtek.⁹⁾

De későbbi királyainknak és nagyjainknak is a vadászat egyik főkedvtelése maradt. Dlugos János lengyel történetíró bőven tudósít azon nagyszerű vadászat részleteiről, melyet Zsigmond király 1412-ben Jagello Ulászló lengyel király tiszteletére rendezett. Albert királynak az volt a nézete, hogy a

¹⁾ De gestis Hung. VII. fej.

²⁾ U. o. XIV. fej.

³⁾ U. o. XLIX. fej. És l. Szabó Károly jegyzetét ehhez 71 l.

⁴⁾ U. o. XXXIV. fej.

⁵⁾ Sz. István kir. kisebb legendája VII. fej.

⁶⁾ Causa venationis cervorum. Igy a lysagorai swieto-kryzki (szentkereszt) monostor évkönyve. Annales sanctae crucis Polonici ad annum 966.

⁷⁾ Post hoc in parochia castri Bihor inter flumen Keres, in venatione sua invenit locum, ubi angelico amonitu proposuit constituere monasterium in honore Virginis Mariae, quem locum Varad nominavit. (Marci Chornica de gestis Hungarorum cap. 65.)

⁸⁾ Névtelen: De gestis Hung. XV. fej.

⁹⁾ Marci Chronica de gestis Hung. cap. 58.

táncz asszonyi, a vadászat férfias foglalkozás, ő minden egyéb gyönyört nélkülözhetne, csak a vadászt nem.¹⁾ Hirneves az a vadászati könyv, melyet I. Miksa császár unokájának a későbbi magyar király I. Ferdinándnak oktatására irt. Abban az apologiában, melyet Patricius Ferencz a vadásatról irt, a kornak a legnemesebb sport iránt való rajongása tükröződik vissza.²⁾ Oláh Miklós érsek és történetíró II. Lajosról és nejeről, Mária királynőről mondja, hogy nehéz országos ügyek által elnyomott lelküket felüdítendők, a vadban dúslakodó Csepel szigeten vadászgattak és madarászkodtak.³⁾

Sőt hogy a vadászati szenvedély mekkora arányokat öltött, nyilvánvaló abból, hogy az magán a szerzetes és világi papságon is annyira erőt vett, hogy az ezen különben is a canonjog tilalmaiba ütköző s irregularitást maga után vonó véres sport üzése neki zsinatilag lett eltiltva. Aki szerzetest vadászaton talált, azt az 1279. évi budai zsinat felhatalmazta, hogy tőle vadászéletét s sólymát büntetlenül elveheti.⁴⁾ Ellenben a világi papságot, nevezetesen az esztergomi káptalan tagjait illetőleg az 1397. évi egyházi látogatás intézkedik. Szerinte a káptalani urak közt némelyek, kivált az ifjabbak vadász- és nyulászó ebeket tartanak s azokkal nem csekély károkat okoznak a szőlőkben, azért is nagy lárma támad ellenök a városi polgárok s azután a szőlőművesek részéről.⁵⁾ A visitatio elrendeli, hogy az ilyenek, bármely rangban

¹⁾ Venatio, inquit Albertus Imperator, exercitatio virilis est, saltatio muliebris, seque voluptate quavis alia carere posse, venatione non posse. Ezt írja a császárról Frischlein Nikodém: *Facetiae selectiores*. Strassburg 1600. 125 l.

²⁾ De Regno et Regis institutione Lib. III. cap. 6. de venatione.

³⁾ Quae sola et Ludovico II. regi, et Mariae reginae, Principibus meis tam in venationibus, et aucupiiis, quam aliis rebus, animum recreantibus, dum nonnunquam ab aliis absoluti gravioribus negotiis, animi gratia eo diuertere, magnum amoenumque praebuit oblectamentum. (*Hungaria* cap. IV. p. 7.)

⁴⁾ Si quis religiosus inuentus fuerit cum canibus et aibus uenatoriis, cuicumque occupanti conceduntur a nobis. (*Constitutiones Synodus Budensis* 66 p. Endlichernél: *Mon. Arpad* 598 l.)

⁵⁾ Item quia contingit ut aliqui ex dominis de capitulo juniores maxime, delectantes tenere canes venaticos al leporarios et cum illis in

legyenek is, fosztassanak meg a nekik járó borrhészlettől, térítsek meg az okozott kárt s ha az is hasztalan maradna, akkor essenek a káptalan önkényes büntetése alá.¹⁾ Ám ennek daczára a papság le nem mondott róla, sőt egyes egyháznagyok nagyszerű vadászatokat rendeztek, melyeken ők nemcsak a vendéglátó házigazda szerepét játszották, hanem a félelmetes vad leterítésében maguk is jeleskedtek. Érdekes e tekintetben, hogy 1488-ban márczius 5-ikén Estei Hippolit esztergomi érsek arról értesíti Gonzaga Ferencz mantuai örgrófot, hogy ő Esztergomban igen jól érzi magát, a vidék szép és sok szórakozást nyújt; különösen a vadászatok igen mulatságosak, nagy bőség lévén vadakban.²⁾ Mikor aztán esztergomi javadalmáról lemondott, illetve azt az egri püspöki javadalommal felcserélte, a vadászati multságok itt is főszórakozását képezték. 1519. ápril 6-ikán Egerből keltezett s unokaöccséhez Gonzaga Frigyes mantuai örgrófhöz intézett levelében leírja egri vadászati multságait.³⁾ Hogy pedig maga Hippolit érsek mennyire bátran és szenvedélyesen üzte és terítette le a nagy vadat, ez De Bagno Lajos, egy Egerben tartózkodó s ott egy az érsek által rendezett medvevadászatban résztvevő mantuai nemes leírásából tetszik ki.⁴⁾

terdum venationem facere, et cum venantur inferunt dampna in vineis cum illis, maxime cum vites incipiunt emittere teneres palmites et usque ad vindemium, et cum inhibentur, obaudiunt. Et saepe contra tales clamor fit a civibus civitatis et communiter ab omnibus cultorum vineorum.

¹⁾ Közli Kollányi a Tört.-Tár. 1901. évfoly. 2 füz. 265. l.

²⁾ Eredeti levél a mantuai levéltárban. M. T. Akad. Okl. Másolatai I., 149 l. 598 sz.

³⁾ Eredeti levél a mantuai levéltárban. M. T. Akad. Okl. Másol. I., 258 l. 1121 sz.

⁴⁾ „Értésére esvén a bibornoknak — írja De Bagno — hogy a hegyekben medve van s megtudván tartózkodási helyét, egy sűrű fákkal ellepelt s hóval borított hegyet, annak alját nagyszámu magyar lovasokkal s gyalogosokkal körülvéti. A hegyen felállítottak minket a kutyákkal s hajító dárdákkal s miután a bibornok utasítása szerint a hálók elvették, jeladásra elbocsáttattak a kutyák, melyek nagy élénkséggel kezdték meg a hajtást. Egyszerre előbukkan a medve s a kutyaugatás mind erősebbé válik. A medve lenéz a völgybe s úgy látszik, mintha lent keresne menekülést, onnét azonban a parasztok kiabálásai által elriasztatván, a hegyoldalban folytatá futását s egy másik hegyre menekült, a kutyák és a

A vadászat kedvelése magával hozta, hogy oly helyek, melyek a vad tenyésztésére kiválólag alkalmasoknak bizonyultak, szorgosan kiválasztattak s vadasterületekké, vadaskertekké alakítottak. 1256-ban IV. Béla király a zólyomi vadaskert 8 őrének földet adományoz.¹⁾ Ugyanő említi 1263-ban Zólyomban levő, két árok közt fekvő királyi vadaskertjét.²⁾ 1355-ben I. Lajos király a pálosoktól elcserélt cseniki földön halastavat és vadaskertet rendelt felállítani.³⁾ Mátyás király korában a királyi várak és nyaralók: Buda, Visegrád, Tata, Zólyom és Diósgyőr körül, valamint Csepelszigetén is nagyszerű vadaskertek terültek el.⁴⁾ A Csepelsziget általán nagyszerű vadaskert volt, melyben

peczérek azonban mindig nyomában maradnak. A medve néha lekuporodik a földre mint a macska s hirtelen neki ugrik a kutyáknak s előlábaival megragadván egyet-egyet, fölveti a levegőbe mint a lapdát. Egy milanói úr (Ercole da Milano), ki a peczérékkel volt, rávetette dárdáját a bokorban meghúzódott medvére, de ez felugrott s lovára vetvén magát, majd lebuktatá a nevezett urat; egy peczér, ki Ercole mellett állott, megsarkantyúzá lovát, de nem hogy Ercole segítségére siessen, hanem hogy hátrafelé meneküljön, s meg se állt, míg a medvét futni nem látta. Ercole urnak semmi baja nem esett s a hajsza tovább folyt. Az én uram (a bibornok), ki a hajsza kezdetén a peczérékkel volt, már reményét veszve lefelé készült a hegyről, magával vivén mindazonáltal egy lovaszt két jó kutyával, midőn egy dombról erős kutyaugatást hallott. Arra vágatott tehát, merre gondolá, hogy a medvének le kell jönnie, s csnkugyan idejében érkezett, midőn épen két paraszt útját állta a medvének. Az egyik megsebezte dárdájával a medvét, mire ez rávetette magát, maga alá terítette a földre s már fejébe akart harapni, midőn Hippolit bibornok megérkezett. Első dolga volt elbocsáttatni lovászával a két kutyát, melyek nagy hévvel rohanták meg a medvét, s a paraszt, ki már a halál torkában volt, szerencsésen megszabadult a medve elől. A medve most a kutyákra vetette magát, de Hippolit bibornok két dárdadóféssel földre terítette az óriás vadat. Ekkor a bibornok megvizsgálá a két paraszt sebeit s azonnal bekente csodahatású gyógyolajával, melylyel mindig gyógyítani szokta az egri parasztokat.“ (Ered. levél a mantuai levéltárban, kiadva Óváry Lipót által a M. T. Akad. Okl. Másolataiban I., 252–53 ll. 1095 sz.)

¹⁾ Fejér: Cod. Dipl. IV. II., 394. Tagányi: Erd. Okl. I., 9.

²⁾ Fejér: Cod. Dipl. V. II., 188. Tagányi: Erd. Okl. I., 12.

³⁾ Anjoukori Okm. VI., 278.

⁴⁾ Csánky: I. Mátyás udvara, közzé téve a Századok 1883. évf. XVII., 762–63.

mindenféle madarak, fáczának, foglyok, húros madarak, erdei tyúkoks és egyéb különféle madárkák, továbbá szarvasok, vadkanok, dámvad, nyulak sűrűn tanyásztak.¹⁾ Többi királyainknak is voltak szerteszét az országban vadaskertjeik. Mikor Szulejman török szultán a mohácsi csata után Budán bevonult, ismételten látogatta meg 1526. szeptember 15-én és 17-én a királyi vadászkastélyt.²⁾ Ő is hazánkban a vadászat élvezetében gyönyörködött.³⁾

A királyokon kívül világi és egyházi főuraink sem nélkülözték a vadásokat. 1209-ben III. Incze pápa a Susolyvölgyet, vagyis a mai Bars-Szentkereszt tájékát⁴⁾, a garamelléki sz.-benedeki apátság vadászterületének mondja.⁵⁾ 1288-ban Péter nádor Csákányföld egyik szomszédjaul (Gömör vára vadaskertjét és vadászóhelyét említi.⁶⁾ 1450-ben Garai László nádor hozza szóba a maga és ősei, Bakonyban levő vadászóhelyét és vadászházát.⁷⁾ Hires volt a XVI-ik században a rácz-újlaki vadaskert,⁸⁾ valamint az esztergomi érsek esztergomi vadása.⁹⁾ Ezek

¹⁾ Avibus, phasianis, perdicibus, turdis, gallinis silvestribus, ac aliis diversi generis aviculis, cervis, apris, damis, leporibus abundantissima. (Hungaria cap. IV. p. 7.)

²⁾ Az 1526. évi Naplójában olvassuk: szept. 15: A padisah lóra ülven, a királynak vadászkastélyához lovagolt a pasával együtt, aki útközben csatlakozott hozzá. (Thury: Török történetirók I., 318.) Majd szept. 17: A padisah ma ismét a király vadászó helyére lovagolt. (U. o. I., 318.)

³⁾ 1521. szeptember több napjára olvassuk az idézett szultáni naplóban: a padisah ő felsége vadászatra ment stb. (Thury i. m. I., 297—299.) Ugyanott 1529. szept. 13: A padisah ő felsége vadászatra lovagolt. (J. m. I., 335.)

⁴⁾ Karácsonyi: Századok 1901. évf. XXXV, 1048.

⁵⁾ A pápa nevezett apátság számára megerősíti Terram in Susolyi cum Silua et uenatoribus (Knauz: Mon. Eccl. Strig. I, 190.)

⁶⁾ Tagányi: Erd. Okltár I., 16.

⁷⁾ Tagányi: Erd. Okltár I., 35.

⁸⁾ Említi ezt Ungnád Dávid portai követ titkárja Gerlach is: „A Dunaparton létező romok nyaraló és vadaskert romjai; mondják, hogy egész a városig terjedezett volt hajdanában a kert, mit a fennmaradt kőfal-kerítéssel is gyaníthatni.“ (Szalaynál: Adalékok a magy. nemz. történetéhez 223 l.)

⁹⁾ Danubii ripam prospectans, et in eiusdem circa finem radice,

és számos egyéb adatok világosan bizonyítanak amellett, hogy a jó vadászterületek kiválasztása és karbantartása királyainknak és főurainknak egyik kiváló gondját tették. De egyszersmind megértetik velünk, hogy külföldi írók miért magasztalták annyira hazánkat vadgazdagsága és vadászatainak bősége miatt. Még freisingeni Ottó is, ki pedig nem bizonyul a magyarság valami különös jó barátjának, kiemeli országának vadászati bőségét.¹⁾ Ma is idegenek mint a vadászat Eldorádóját magasztalják.²⁾

Ám a vadászat kedvelése magával hozta továbbá azt is, hogy vadászati célra királyaink s főuraink nagyszámú tiszti- és szolgálatszemélyzetet tartottak, sőt a tiszti- és a szolgálatszemélyzetet közigazgatásilag is rendszeresítették. A váradi káptalannak 1209 – 1234. évközökből származó jegyzőkönyveiben említvék a királyi bölényvadászok ispánjai Pál és László³⁾ s azok egyik tiznagyja, Joákim.⁴⁾ 1278-ban IV. László király vadász mestere említettik, Heem comes.⁵⁾ 1291-ben III. Endre királynak a Pozsony város részére adott szabadalomlevelében a vadászok ispánjáról van szó.⁶⁾ Más okiratokban a királyi madarászok⁷⁾, solymárok⁸⁾,

aula alia est exstructa, quam amoenissimus hortus, et ferarium Archi-Episcopi Strigoniensis, ad vnum milliare Italicum, a Strigonio distans, ambit. (Oláh: Hungaria cap. VII. p. 13.)

¹⁾ venationum copiam. L. De gestis Friderici I. Imp. Lib. I. cap. 37.

²⁾ Fritz Skowronnek: Die Jagd. 1901.

³⁾ Registrum de Varad 167. és 255. sz. Endlichernél: Mon. Arp. 684 és 706 l.

⁴⁾ U. o. 290 sz. Endlichernél 713 l.

⁵⁾ Fidelis noster Heem comes Leporiferorum nostrorum. (Hazai Oktár 80 l.)

⁶⁾ Fejér: Cod. Dipl. VI. I., 108. Tagányi: Erd. Oktár I., 17.

⁷⁾ Madar, komárommegyei falu, a vele egykor határos Mercse faluval, királyi madarászok tanyája volt. 1260 körül Domszló Ujvármegyében madarászok lakótelepe, in qua quinque mansiones de populis nostris — mondja István ifj. király — qui drawc vulgo dicuntur, resident. (Wenzel: Árp. Uj Okmtár XI., 498, hol azonban a drawc szó rosszul drawe-ra van másolva.) De a szepesmegyei madarászok (draucarii) is Drautz vagy Dravetz falura hagyományozták nevüket. (Pesty: A helynevek és a történelem 35 l.)

⁸⁾ Solymár Buda közelében hajdan királyi birtok volt. (Fejér:

nyulások¹⁾, hódások²⁾, kutyapeczérek³⁾ vadászások⁴⁾, vadőrzők⁵⁾, hálósok⁶⁾ említvék, mi a vadászati sportnak valósággal munkafelosztáson alapuló szervezésére mutat. Maga a vadászat pedig eleitől fogva jogi formákkal vétetett körül: valóságos jogot képezett a vadászati

Cod. Dipl. IV. III., 318. IV. II., 360); nyilván itt királyi solymárok laktak. (Paur: Hazánk I., 15.) Halla nyitramegyei faluban szintén királyi solymárok laktak. Ezekről már IV. László tesz említést 1275-ben. (Pesty: A helynevek és a történelem 35 l.)

¹⁾ A Nyulas helynév királyi cselédekre vonatkozik. IV. László király által több ízben említettnek leporarii vagy leporiferi nostri. 1278. évben a fentemlített Heem comes leporiferorum volt. Más alkalommal az ilyen udvari jobbágyságot nemesi rangra emelték. (L. Fejér: Cod. Dipl. V. I., 253 és 464. VI. II., 351. IX., 413.)

²⁾ IV. Béla egyik 1251-ik évi okleveleken említve van Purud helység, melyben hajdan királyi hódások laktak. Villam quoque Beka et villam Purud, in qua quondam nostri Castorioli residebant. (Haz. Oktár 21 l.) 1272-ben szatmármegyei hódásznéről olvasunk. Castorinarii qui vulgo Hudaz dicuntur. (Haz. Oktár VIII., 438.)

³⁾ IV. Béla király 1254-ben és később mások is a vadászebek őrzésére rendelt cselédségről világosan szól és pedig a szepesmegyei Somogy falura vonatkozással (a mai Schmegén vagy Szmizsány): Terram Sumugh in Scepus, emptam per ipsos (saxones) a Caniferis nostris super eandem terram Sumugh existentem. Hogy e helység közel esik Hunfalvához (Hundsorf), megadja az utóbbinak is jelentőségét. (Pesty: A helynevek 36. l.) Egy év nélkül, de IV. László alatt, kelt okiratban martinus canifer et sui fratres Alsó-Golopot kértek IV. Lászlótól, de nem kapták. (Zichy-Okmt. I., 71.) A XIII. században peczérei (caniferi) voltak a szepesi prépostnak is. (Katona VII., 975.) — De Caniferis intézkedik II. Endre király in Decreto c. 15. Az Érd mellett levő erdőben kutyavár romjai láthatók. Erről azt állítják, hogy Mátyás király vadász-kutyáinak tanyája volt. (Vasárnapi Ujság 1862. 46 sz.)

⁴⁾ 1470-ben említvék a szentgáli, horhi és németi királyi vadászok (Tagányi I., 28.) — 1510-ben a királyi vadászoknak Sz.-Gál, Németi és Horhi falvaihoz tartozó Kab nevű erdői. (Tagányi I., 31.)

⁵⁾ 1464-ben Mátyás király a Zólyom várához tartozó Mothófalva (ma Motyova) királyi polgárait szabadalmaikban megerősíti, nekik egyik pont szerint semmi más kötelezettségük nincsen az erdők s az abban lévő vadak őrizetén s azoknak vadászatán kívül. (Tagányi I., 27.)

⁶⁾ 1267-ben IV. Béla király a királyi hálósok Vduorth nevű földjét az elszegényedett turóczi monostornak adományozza, terram quandam populorum nostrorum retiferrorum, qui vulgo halous nuncupantur, Vduorth uocatam. (Haz. Oktár 52 l.)

terület gazdája kezében. Megyénkben is már nemzeti történetünk kezdetén a vadászatot jogi formák között találjuk mint királyi haszonvételt. A vad olybá vétetett, mint a földterméke, illetve annak tartozéka, tehát a kié a föld, azénak vették a rajta található állatokat is. A föld eredetileg a király jogához tartozónak vétetett s így tényleg a vadászat is mint fejedelmi regale mutatkozik.¹⁾ És mikor a király jogáról mások, egyének vagy testületek javára lemondott, illetve királyi kegyének kifolyásaképen vadászati jogát másokra áthárította, akkor a királyi regale egészben vagy részben földesúri haszonvétellé alakult át.²⁾ Így jutott Pozsony városa is vadászati joghoz s így gyako-

¹⁾ 1212-ben II. Endre Hidegkút nevű helységet adományozva a sz.-sír szerzeteseinek, mondja: e területen nullus intrare uel piscari uel uenacionem exercere presumat. (Wenzel: Árp. Uj Okmtár XI., 115.) — 1261. IV. Bélának a lipcei vendégeknek adott privilegiumában olvassuk: Item ceruus, apros, damas venari non possint in sylvis et locis a nobis inferius deputatis, per dices autem capere in nullo loco presumpunt. (Wenzel XI., 500—501.) — 1325-ben I. Károly meghagyja a fejevári káptalannak, hogy a király bakonyi erdejében a bakonyi ispán tudta nélkül való vadásztól tiltsa el az összes szomszédokat. (Tagányi: M. erd. Okltár I., 19.) 1453-ban V. László megengedi egyik Pozsonyban, szept. 18-ikán kelt levelében, hogy az Ajkai család ajkai jobbágyai a bakonyi királyi erdőt a vadászat kivételével (demptis venationibus ferarum) minden fizetés és adó nélkül szabadon használhassák. (Haz. Okmtár II., 315.)

²⁾ I. Géza király 1075-ben megalapítván a garmmelletti sz. Benedek-apátságot, mondja Terram ubi ecclesiam sancti Benedicti construxi, cum siluis, venacionibus, aquis piscacionibus dedi. (Knauz: Mon. I., 53.) Aztán Dedi autem et terram in susolgi cum silvis, venacionibus, aquis . (U. o. 54 l.) IV. Bélának a lipcei vendégeknek fenntidézett 1261. évi privilegiumában láttuk, hogy a szarvasok, vaddisznók, dämvad és a foglyok vadászatát magának fenntartotta, ellenben alább szabadjukra hagyja a zerge- és nyúlvadászatot s meghatározott területen az összes vadnem vadászatát. Item capreollos, et lepores libere possunt venari (U. o. 501.) Item permisimus eos venari omne genus ferarum, cum omnibus laqueis et ingeniis, in siluis a flunio Prosek, usque Scepus et similiter in Dunajech usque Polonian modo suprascripto. Item inter Lippam, et Berchun posita sunt signa per Comites, usque quem locum venari permittuntur. (U. o. 502.) 1350-ben I. Lajos király a Rummy családnak adományozza a birtokaik mentén folyó Rábát, erdeivel és az erdők vadászatával. (Anjoukori Okmtár V., 413—15.)

rolják azt ma megyénkben szerteszét a földesurak és a községek is. A vadászatról szóló 1883: XX. tcz. 1 §-a a vadászati jogot következőleg fejezi ki: „A vadászati jog a földtulajdonnak elválaszthatatlan tartozéka.“

Az 1291. évi nagy szabadalom, melyet III. Endre király Pozsonynak juttatott, a mondottakra nézve nagyon tanulságos. Ugyanis e privilegiumban nincs említés téve a vadászatról, mi annál feltünőbb, mivel szó van benne a vadászispánról.¹⁾ E hallgatás kétségtelenné teszi, hogy a vadászat a városnak csak annyiban alkotta haszonvételét, amennyiben polgárai a városi területtulajdonon tetszésük szerint vadászhattak, nem azonban azon a területen, mely királyi vagy megyei terület volt. E területen csak úgy vadászhattak volna a pozsonyiak, ha erre a privilegiumban kiváltságos jogélvezetet kaptak volna. Ám éppen erről nincsen szó az 1291. évi nagy okiratban, a miért is kétségtelen, hogy a vadászispán és megyei főispán hatósága alá tartozó földeken, réteken, erdőkben és hegyekben a vadászati jog kizárólag királyi és megyei volt. Szóval itt kezdetben a forestis venatio divott s adatokkal is kimutathatni, hogy egyes királyaink a dunaszigeti ligetrészekben vadászatot rendeztek. Nagy Lajosról tudjuk, hogy neki Szempczen vadaskastélya volt, Zsigmond királyról pedig hogy ő úgy Pozsonyban²⁾ mint a Csallóközben vadászott. Több mint valószínű, hogy hõfleini birtokának a Csallóközben fekvõ Királyfia és Királyfia-Karcsa községekkel történt elcserélése vadászati czélból történt. V. László király pozsonyi vadászatainak szintén van írott nyoma.³⁾ Mátyás király a Mátyusföldén valamint a csallóközi szigeten ugyancsak gyakran vadászott.

¹⁾ Fejér: Cod. Dipl. VI. I., 108.

²⁾ Item freitag nach Martini, als der gnedige kayser Jagen wolde In der Au, do schuef der Richter zu gebn 10 Mannen, dy das kay gemacht habn, per 40 Den. facit 4 Pf. (1334. évi vár. sz. k.)

³⁾ Item Erichstag nach Pauli conversionis hab wir gehat 32 Jäger, die unsern Gnadigen Herrn kunig lasla geiagt haben, den hab ich geben zum frustuk . . . 28 den. lan. — Item Sambstag nach dorothee, hab ich geben nach der Herrn Geschéft 6 Jägern von der Bedritz, das ir igleicher 4 tagwerch noch einander geiagt haben, dem kunig, als der von hin wold hinab gezogen sein gen Ofen, das pringt alles 24 tagwerich, per 12 den. facit 1 Pf. 48 den. (1456. évi v. sz. könyv.) II. Ulászló-

Utóbb mégis a forestis venatióból mind több a város jogába ment át. A XV. és XVI. századokban már maga a város gyakorolta a vadászati jogot, úgy annyira, hogy a XVI. században a forestis venatióból már semmi sem maradt volt fenn. 1512-ben György pécsi püspök arra kéri a várost, engedné meg, hogy a pozsonyi főispán emberei a város területén vadász-hassanak, mi világosan bizonyítja azt, hogy a főispán kezéből akkor e jog már kisiklott s a város kezébe ment át.

A városi tanács tényleg az egész középkoron át nagyobb szabású vadászatokot rendezett is úgy Pozsonyban mint környékén. Nevezetesen a pozsonyi ligetek, kivált a Burgerau valamint a Pozsonyváros tulajdonához tartozó Sellendorf és a Kotzeberg voltak a gyakori vadászatok színhelyei. Ezekre a város meghívta a tanács tagjait s kívülök meghívott ezekre idegen vendégeket, magát a királyt is, ki különben maga is jeles vadászatokot rendezett, persze legtöbbször városi költségen, a városi ligetekben s a közeli hegységekben. A városi vadászatokhoz a meghívások külön bemondó által történtek, ki a vadnak felhajtására és üzésére szükséges hajtókat is összereltele, tudatva velök a gyülekezési helyet.¹⁾ Az utak helyreállítására és karbantartására, a bozótos helyek kitisztítására külön munkásokat fogadtak fel,²⁾ a Dunán s annak számos ligeti vadágain való átkelésre külön sajkásak és halászbárkásak voltak kirendelve.³⁾ A vadászatra való megindulás, mely víg

ról is tudjuk, hogy pozsonyi ismételt tartózkodásai idején vadászattal szórakozott. Egy ízben sietve szánakat kellett a városnak e czélből előteremtenie, úgy hogy még éj idején is dolgoztatott azokon. Als die Tischler des Kunigs Sliten im püchsenhof gemacht habn, — olvassuk a városi számadókönyvben — hat Urban Smid darzugebn 7 nagel, 2 Sch. 8 den — Und als die wagner auch an denselben Sliten gearbait habn tag und nacht, so hab ich im vmb wein bezalt, so sy trunckhen haben 1 Sch. 2 den. (Vár. sz. k.) A vadászatot a cseklézi erdőben tartották meg. Erich tag des kunigs jäger zu laynsnitz, mit dem kunig ain jaid gebesen, hab ich In auf Ihr begern zu trinkhen geben 1 Sch. A király 1499 am aller kindlein tag vagyis az ártatlan gyermekek napján hagyta el Pozsonyt.

¹⁾ Zahlt den klingshirn von wegen des Umbsagens auff's giädt durch den ganzen winter 5 Sch. (1543. évi vár. számadókönyv.)

²⁾ Item und habn gehabt besunder zu der Stat Aw 12 aribater, die den weg gemacht habn zum gejag per 12 D. (1454. évi v. sz. k.)

³⁾ Den vischer knegten 2 tag, Herrn Richter wolf, knoll und

és zajos volt, az egész várost felverte csendjéből, mert dallal, harsanó kürtfuvással és sipolással indultak útnak az urak. A kellő jó hangulatot megfelelő poharozással készítették elő.¹⁾ Maguk a vadászóurak részint lóháton, részint kocsin indultak el a távolabbra eső lesekhez.²⁾ Olykor a vadászati zsákmány oly jelentékeny volt, hogy ma szintén hihetetlennek hangzik. 1467-ben például 98 medvét lőttek.³⁾ Az elejtett vadat a tanácsurak maguk közt megosztották⁴⁾ avagy az általuk adott lakomákon elfogyasztották.⁵⁾ Mindazonáltal egyszerűen többször vételekre is rászorult a város, ami mutatja, hogy az urak dolga még sem engedte meg bármikor a vadászat élvezését.⁶⁾ Egyes alkalmakkor mint hivott vendégek mások vadászataira is ellátogattak, így a szomszéd, de már Ausztriában fekvő Wolfsthalra.⁷⁾

Hajdan a vadászat egy igen kedvelt nemét a sólyommal való vadászat volt. A vadászat e neme nagyon régi gyakorlaton alapult, mert már 400-ban Kr. e. divatos volt az

andre Herren zu dem gaid in der Burgeraw hinüber und herüber ainen per 16 D. (1494. évi v. sz. k.)

¹⁾ Item hab ich gebn den Jagdlewten mit in kromerperig wol auf 18 person menschen umb prot und umb wein 77 D. (1454. évi sz. k.) Als dy gejadlewte khomen sein, dy von der obern gassn, und auf schön-dorffergassen, habn getrunken 30 Halb wein. (1511. évi v. sz. k.)

²⁾ Item in die luce evangeliste Als meine Herrn An Jaid gefarn und geritten sein, hinab in die Burgeraw, den lewten awffgangen 32 Halb wein 3 Pf. 20 D. (1511. évi v. sz. k.)

³⁾ Rakovszky: Pr. Ztg. 1877. évf. 177 sz. Ortway: Pozs. vár. tört. II. 2. 365.

⁴⁾ Eodem als man den Hirschen awf den Rathaws awsgetailt hat den Herrn, umb 7 Halb wein 21 D. (1511. évi v. sz. k.)

⁵⁾ Igy olvassuk az 1494. évi vár. számadókönyvben: Meine Herrn haben Herrn Hawbritz ein Erung getan, mit ainen mal zu tisch gehalten, daselbs awsggeben um prott, wein, Kappawner, Rebhiener, pfeffer, mandl, Reiss, Saffran, Ingewer, Negl, visch, wildpret, krawt, Schweinflisch, wuerst ect. 3 Pf. 1 Sch. 7 D.

⁶⁾ Igy olvassuk az 1482. évi vár. számadókönyvben a következő kiadási tételt: vasshene und vashan, droschl, ambstl, visch, semlein, rebhuener 25 l. 6 Sch. 2 D. Az 1538. évi sz. k. szerint: kawfft awf der Hochstrass von den Jägern ein wildschwein umb 1 Pf. 2 Sch., dass meine Herrn unter sich verteilt.

⁷⁾ Awf das Jaid zu Wottenburg zogen. (1449. évi v. sz. k.)

indusoknál. Kr. u. 75-ben a thrákoknál is, a rómaiaknál pedig Avitus császár fia óta. Nagy Károly törvényekkel szabályozta a vadászati sport e nemét. I. Frigyes császárról tudvalevő, hogy hirneves sólyomképző volt, míg II. Frigyes könyvet is írt róla.¹⁾ Fénykorát Franciaországban érte el I. Ferencz király idején, kinek magának egy fősólyommesteren kívül 50 sólymosa és 300 sólyma volt.²⁾ Hazánkban a sólyomvadászat ugyancsak régi gyakorlattal dicsekszik. Álmos herczegről mondja a krónika, hogy ő Csórban, a Bakonyban sólymával fogta a varjút.³⁾ A dömösi prépostságnak 1138-ban már voltak sólyometető szolgái.⁴⁾ Zsigmond királynak 1434-ben való pozsonyi tartózkodása alkalmakor a magával hozott „madarak“ vagyis sólymok számára a városnak tartókat kellett készítenie.⁵⁾ A nálunk divatos faj a kerecseny-sólyom volt, azt már ázsiai őseink használták vadászatra, mit Kézai Simon mester, e XIII. századi krónikásunk közléséből tudunk. Ő ugyanis említi a vadász-sólymokat, melyek szerinte a volgamelléki nagy sivatagban költenek magyarul kerecsetnek hivatnak.⁶⁾ Ázsiában általában a kerecseny-sólyom kedvelt vadászómadár volt s az még ma is a tatárfejedelmeknél. A kerecseny-sólyom a solymászatban rang tekintetében a második helyet foglalta el, mindjárt az

¹⁾ De arte venandi cum avibus. Augsburg 1596.

²⁾ Freeman és Salvin: Falconry, its claims, history stb. 1859. Faichtinger: Geschichte der Falkenjagd. Leipz. 1878.

³⁾ Cumque venisset Dux in Chour, et asture misso cornicem cepisset. (Marci Chronica de gestis Hung. cap. 66.)

⁴⁾ Nutriunt preposito accipitres, quot ipse voluerit. (Knauz: Mon. Eccl. Strig. I., 96.)

⁵⁾ Auch mussten dem Chaser, zu seinen Vogln, gefäss hergestellt werden. (1434. évi vár. sz. k.)

⁶⁾ Kézai Simon mester, e XIII. századi krónikásunk említi a vadász-sólymokat (aves Legerfalc = Jägerfalk). Szerinte a volga-melléki nagy sivatagban költenek, magyarul kerecsetnek hívják. (I. fejj.) Kétségtelen eszerint, hogy a magy. királyság első századaiban a kerecset madárnév népünkönél divatozott. Hogy azonban e szó magyar eredetű volt volna, kétségbe vonható. Az oroszok a Geierfalkot kerecsetnek és gorocsunnak nevezik. (Szabó jegyzete: M Og tört. forrásai 12 l. 5. jegyz.) Czuczor tiszta magyarnak állítja.

izlandi sólyom után következett s a németalföldi sólyomkereskedők nagyon szívesen vették. Igen híresek voltak a hainburgi, a dévényi, az erdélyi, a kis-oroszországi s az olaszországi sólymok is. A hainburgi sólyomtelepet Suintheim László, I. Miksa német császár udvari történetírója egy a stuttgarti királyi könyvtárban őrzött¹⁾ 1498—1505. évek körül írott dunavölgyi útleírásban említi. Szerinte a Hainburg városa és vára mellett levő Hainburg nevű hegyen tenyésznek a legjelesebb sólymok és fojtósólymok.²⁾ Vele szemben Dévénynél, a Duna és Morva összefolyásánál a várfokon ma is szemlélhetni a sólyomfészket, melyet a régi hollandi sólymászok ismertek s innen vittek magukkal fiókákat.³⁾ Erdélyi sólymok birására maguk a szultánok is kiválsólag vágyódtak s azok beszerzése végett gyakran irtak az erdélyi fejedelmeknek leveleket.⁴⁾ Úrukát követték a többi török urak is,⁵⁾ s így az erdélyi sólyomfaj csakhamar ritkulni kezdett. Ám kedveltek voltak a kis-oroszországiak is, s tudjuk, hogy 1476-ban Mátyás és Beatrix egybekelése alkalmával az erdélyiek három kis-oroszországi sólyommal kedveskedtek a királynőnek.⁶⁾ Az erdélyi és oroszországi sólymokat szívesen cseréltek be Olaszországban olasz-sólymokkal. 1488-ban február 4-ikén tudatja Beatrix királyné,

¹⁾ Cod. hist. fol. Nr. 250.

²⁾ Da nischen die pesten Falken und plafues.

³⁾ Chernel: MO madarai II., 430.

⁴⁾ Ime egy ilyen levél: „Erdélyi vajda, az Krisztus vallásán való magyar uraknak ura. Ez az én parancsolatom oda jutván, ugy tudjad meg, hogy most énnekem szükségem vagyon sólymokra; azért ott Erdélyországba az melyeket találhatnak nekem valókat, harminczat kild mindjárt, melyekért az én udvari csauzim kezdől egyet, Haszán csauoszt oda hozzád bocsátam, ki mikor oda jut hozzád, az minemőket ott Erdélyországba találnak nekünk valókat adasd ő kezébe. Ezt mivelyed az én barátságomért, hogy harminczat kildj. Add penig az csauz kezébe, ő meghozza az én portámra.“

⁵⁾ A szultán madarászmestere egyik levelében ezeket írja egyebek közt: „Ezelőtt mikor az havaseli vajda az sólymokat bekildte, nekem is kettőt vagy hármat kildett. Kenyergek nagyságodnak, hogy nagyságod is kildjen nekem is. (Szalay: Erdély s a portai adó. Adalékok a m. nemz. történetéhez 248 l.)

⁶⁾ A pfalzi követ tudósítása i. h. II., 215. Századok 1883. XVII., 763.

Mátyás király neje Hercules, ferrarai herceggel, hogy a Muszkországból és Erdélyből hozatott sólymok megérkeztek s kér ezekért cserébe két olaszországi sólymot.¹⁾ Hercules herceget kora egyik legnagyobb sólyomvadászának tartották.²⁾ Mátyás királyunk is felette gyönyörködött a vadászat e nemében. E vadászat az ő udvarában épp oly otthonos, mint általában egész Európában s legközelebb Olaszországban, hol a hirneves Lorenzo Medici irt róla éppen ez időben egy hangulatteljes költeményt.³⁾ Az aviceptorok⁴⁾, kik a sólymokat tanígtatták és gondozták s vadászatok alkalmával selyemzsinóron a király után vitték, állandóan Buda körül tartózkodtak. A Budától éjszaknyugatra fekvő S o l y m á r is ezt bizonyítja. Mennyi volt számuk Mátyás idején, nem tudjuk, de bizonyára nem kevés. II. Ulászló idejében, mikor a királyi udvar már csak halavány fénye sem az előbbi udvarnak, csak három sólymost tartottak az udvarnál.⁵⁾ A II. Rákóczy Ferencz udvartartására vonatkozó iratokban és leltárakban s o l y m á s z o k már nem említetnek, csak vadászok⁶⁾, mi amellet tanúskodik, hogy amint a s o l y m á s z a t a XVIII. században általan kiment a divatból, úgy történt az nálunk is.

A sólymokkal való vadászat rendszerint deczembertől júniusig tartott s a velők való vadászat azért is állott közkedveltségben, mert e madarak a kutyáknál gyorsabban és biztosabban üldözték a vadat. Janus Pannonius, ki De accipitris venatione című költeményében 3 külön szakaszban megénekelte a sólyomvadászatot, különösen kiemeli a gyorsaságot,

¹⁾ B. Nyáry: A modenai kir. levéltár magyar történeti szempontból, közzétéve a Századok 1868. évf. II., 249—50.

²⁾ Mátyáskori dipl. emlékek III., 378. Századok 1833. XVII. 763.

³⁾ Reumont: Lorenzo de Medici II., 20 és 430. Lacroix: Moeurs et usages 234 l.

⁴⁾ Magyarul solymosak. Orsz. Ltár Dl. 26359.

⁵⁾ Csánky Dezső: I. Mátyás udvara i. h. 1883. XVII, 545.

⁶⁾ A Thaly által közölt s az udvariak fizetésére vonatkozó 1701. évi kimutatások szerint járt fizetesképen venatori picerio supremo R. 50 Dominico venatori R. 75. Andreae Crani venatori R. 19. Mathiae Varnek venatori R. 40. Jacobo Lengyel venatori R. 13. Sólymosokról nincsen szó. (Tört. Tár. 1900. III. f. 377 l.)

melylyel az üldözött vadat a sólyom a kutyánál elébb eléri.¹⁾ A legjobb sólymok természetesen azok voltak, melyek úgy a vízi és légi madarakra, mint a földön futó emlősökre, kivált a nyulakra ki voltak tanítva.²⁾ A kitünöket alkalmazták gémek, fácánok, foglyok, vadludak, de sőt gólyák fogására is.³⁾ Különösen mulatságos volt a vadászat e neme oly helyeken, melyek a vadnak nagyobb mennyiségben való együttes tartózkodására alkalmasak voltak.⁴⁾ És hogy mily becses, drága jószág volt egy kiváló sólyom, azt Dubravius János cseh történetíró azon adata bizonyítja, mely szerint II. Lajos magyar király egy a vadászatra jól betanított sólyoméért 40,000 aranyat adott.⁵⁾ Ha az ország s a szerencsétlen király akkori megszorult pénzügyi viszonyai jóformán nyilvánvalóvá teszik, hogy a fizetett árban túlzás forog fenn, mégis az állítás magva mindenesetre az, hogy egy-egy képzett sólyoméért mesés összegeket fizettek. Annál hitványabb dolog volt egy ki nem tanított, rossz sólyomnak bírása. Az ilyen csak vesződtségére volt gazdájának. Nemcsak hogy csökönységével vadászati örömet és élvezetét rontotta

¹⁾ Abel Jenő: Adalékok a humanismustörténetéhez Magyarországon. 1880. 122–123 l.

²⁾ 1519. okt. 12-iken Estei Hippolit Egerből tudósítja unokaöccsét Gonzaga Frigyeset, hogy 10 kipróbált sólymot küld neki, melyek úgy vízi és légi madarakra, mint nyulakra alkalmazhatók. (Ered. levél a mantuai ltban. M. T. A. Okl. Más. I. 259. l. 1124 sz.)

³⁾ 1519. okt. 12-ikén Manfredi Tamás az egri vadászatokról ír Gonzaga Frigyes mantuai ősgrófnak. Irja, hogy a magyar sólymok igen jók. Hippolit sólymai pedig különösen kitünöek s vadlúdat is fognak, melyek itt nagyobbak mint Itáliában, sőt gólyákra is mennek és addig tartják, míg segítségükre nem jönnek. De ha a segítség nagyon késik, nem bírják tartani. A minap egy sólyom két röpülő ludat fogott meg egyszerre, a mit, mint rendkívüli dolgot említ fel. (Ered. levél a mantuai ltban. M. T. Akad. Okl. Más. I., 259 l. 1125 sz.) Tavernier szerint Perzsiában rókákra, vaddisznókra, vadszamarakra, antilopokra is használták.

⁴⁾ 1518. febr. 21-ikén De Bagno Lajos mantuai nemes azt írja Gonzaga Frigyesnek Mantuába Egerből: Van itten, az egri kapuk előtt, egy sólymászatra igen alkalmas folyó, mely természetes melegénél fogva sohase fagyván be, a vízi madarak tartozkodási helyéül szolgál. A sólymászatra tehát itt igen mulatságos. (Mantuai ltban. M. T. A. Okl. Más. I. 253 l. 1095 sz.)

⁵⁾ Historia Bohemiae Bazel 1575. XXXII. 309.

el, hanem nem egyszer személyes veszedelmére is volt mérges és haragos természeténél fogva. ¹⁾

A sólymok mellett a vad üldözésére igénybe vették a vadászebeket is. Már a praehistorikus kor legrégebbi időszakában, a kőkorbán mint az ember társa és tanyájának lakója fordul elő a turfaeb Dániától az Alpokig s hazánkban is. Az ősember egész megélési módja magával hozta, hogy ezen a mai foglyász- és tyúkeb közé tartozó faj nemcsak tanyaőr, hanem vadászeb is volt. A római Pannoniában, melyhez hazánk dunántúli része is tartozott, híres vadászkutyák faja tenyésztett, melyről egykori írók tesznek említést ²⁾ Honfoglaló őseinknél az eb határozottan tanya- és nyájőrző, s az a faj, mely nálunk juhászkutya vagy komondor néven ismeretes, velök együtt jött Ázsiából Európába. ³⁾ Mind nagy-

¹⁾ Bethlen Miklós beszéli Őnéletrírásában: „Nekem volt egy ölyvem, mely a házi ludat, réczét, pujkát, macskát, kicsiny malacgot, kis városi vizslát is elfogott; azt gondolám én, hogy én nyulat, vadréczét, ludat mit rakással fogatok vele, de olyan vadmadarat, fűrjet, foglyot, réczét nemhogy fogott volna, de úzni sem akarta, mely miatt szörnyen eléheztem; és iszonyú rivó volt. Egyszer a szőlőben Búnón egy szakadásban nyúlsüldőre igazítanak el; én mindjárt a szegény Pál öcsémmel a szőlőben az ölyvvel csak gyalog, még menőleg egy gémnék is bocsátám, de egy kevéssé ment utána, visszajöve, noha könnyen eléri s elfoghatja vala; menénk a szőlőszakadásban, kerestetjük a vizslákkal, az én ölyvem rettenetesképen rí, mely a madarászás idején szokás, és majd csaknem természet ellen vagyok; én haragomban levetem az ölyvet a kezemről a földre, osztán ismét kezem mutatójával hívám, félvén, hogy azalatt a nyúl kiugrik. De az én ölyvem nemhogy a kezemre, hanem egyenesen arczul az orrom s ajkamban ragada olyan erősen, hogy némelyik körme az orromon által az orom lyukában, némelyik az ajkamon pofámon által a szájamba ment. Isten tartotta csak a szemeimet meg. Megfogtam két kézzel a derekát, úgy húztam, de ha a számba hatott körmét a fogammal meg ne harapjam, soha bizony el nem szabadíthatom vala magam tőle, nem is szólhattam, a szememmel se nézhettem, addig osztán a földön összerontám, cséplém, s utána megsiratám.“ (Szalaynál: Magyar tört. Emlékek II. 1., 242—243 ll.)

²⁾ Nemesianus Cynegetica. Leydeni kiad. 259 l. Azonkívül l. Gratianus Faliscus Cynegetica 73 s. És Plinius: Hist. Nat. VIII, 61. (40.)

³⁾ Már Szirmay Antal mondja: Canis Hungaricus, juhászkutya, etiam propabilis cum Hungaris in Pannoniam venisse videtur. (Hungaria in Parabolis. Buda 1807. 17. l.)

sága mind színe és testalkotásának sajátsága magában álló természetének világos bizonyosságát adja¹⁾ s hogy évszázadokon át fenn tudta magát tartani, mutatja a faj kiválóságát. De minthogy őseink már Ázsiában nemcsak nyáj- és tanyagazdák voltak, hanem vadászok is, azért nem lehettek el külön vadászkutyák nélkül sem. Kétségtelenül vadászkutyákat is hoztak magukkal, ha erre nézve külön bizonyító adatok nincsenek is. Krónikáinkban a kutya általán csakis mint engedelmességre és szolgálatra szoktatott állat szerepel.²⁾ De habár későbbi korban is máig a „kutya“ név az alávalóság és hitványság fogalmát képviseli,³⁾ mégis annyi nyilvánvaló, hogy ló mellett az eb kedvencállatja a magyarságnak. Egyik-másik honfoglaláskori magyar sírban a vitéz paripáján kívül annak kedvenc vadászebe is került elő. Ura nyomában járt otthon, úton, vadászaton s kirándulásain. Kálmán király emberéről, Both fiáról Benedekről, ki a vak Álmos hercegen ejtett erőszakadásáról ismeretes, a krónika azt mondja, hogy amint a Pilis erdején átnyargalt, leesett a lóról s nyakát szegve szörnyet halt s kutyái, melyek nyomában járnak vala, felfalták húsát és csontjait.⁴⁾ A vadászebekről középkori okirataink is gyakrabban emlékeznek meg. 1379-ben a pécsi püspöknek mohácsi tisztje hatalmaskodva Tötös László egyik jobbágyn, János laki villicuson, azt fogságban tartja s csak aztán bocsátja szabadon, hogy neki 4 márka dénárt s egy vadászebet ad váltságul.⁵⁾ 1388-ban Marchali Och Mihály hatalmaskodva Márkon és jobbágyn, tőle egyebek

¹⁾ Wenzel: MO. mezőgazdaságának története 227 l.

²⁾ A névtelen jegyző szerint Álmos vezér a ruthenek és kunok sokaságáról úgy nyilatkozott, mint „kik ebeinkhez hasonlítanak, mert a kutyák, mindjárt hogy uraik szavát hallják, nem de megfélemlenek?“ (VIII. fej.)

³⁾ A sokból álljon itt csak egy példa. Kemény János fejedelem minduntalan használja a renegátok és hitvány, silány jellemű emberek megbélyegzésére. „Valának két, keresztényből pogányokká vissza lőtt ebek egyik Zülfikár, ki magyar tolmács, a másik Juszuf csausz.“ Alább: „akkor is midőn arról examinálták Zülfikárt s tudtak jól, ő a z e b még is tagadta.“ (Önéletírása 125—126. l. Egyéb hasonlókat l. u. o. 291. l.)

⁴⁾ Marci Chronica LXVII. fej.

⁵⁾ Receptis ab ipso quatuor marcis denariorum et vno cane subleporario. (Zichy-Okmtár IV., 116.)

között egy vizslaebet tulajdonít el.¹⁾ A molossus ebeket Janus Pannonius említi. Ezek jobbára Olaszországból kerültek hazánkba vétel vagy ajándék útján s itt azok birtokának felette megőrültek.²⁾ Az agarak és kopók közönségesek már a középkorban az ebfalkákban.³⁾ Az ebfalkára királyaink s főuraink különös gondot, nem csekély költséget fordítottak. Az agarászok és peczérék sokféle szolgálmányosa tartozott az udvari népséghez. Paks, Csonak, Haraszi, Radván és egyéb falvakban agarászok tanyásztak.⁴⁾ Az Érd mellett levő erdőben romokban látható Kutya-várról az a hír, hogy Mátyás király vadászebeinek volt a tanyája.⁵⁾ A szepesmegyei Somogy faluban szintén királyi agarászok laktak. S minthogy e helység közel esik Hunfalvához, a német Hundsdorfhoz, megadja e körülmény az utóbbi jelentőségének magyarázatát is.⁶⁾ Peczérék, kik a kutyákat tanítták és gondozták s azokat vadászat alkalmával póráznon vezették, a királyi udvarban is laktak. Ilyen említetik II. Ulászló király udvarában is.⁷⁾ Pozsony város a maga vadászebeit a városházán tartotta s róluk a számadókönyvek emlékeznek meg.⁸⁾ Nem egyízben a király ebfalkáit is etethette a város a maga költségén.⁹⁾ De érdekes

¹⁾ Vnum bonum canem suum odoriferum idem Mychael capi et ad domum suam adduci fecisset. (Zichy-Okmtár IV., 370.)

²⁾ 1395. nov. 28-ikán írja Armannis mantuai követ Budáról a mantuai herczegnek, hogy ő átadta a királynak az ajándékol küldött ebeket, melyeknek az nagyon megörvendett. Ez ebek betanításával megbizott ember az udvaroncok által egész nap igénybe vétetik. (Ered. levél a mantuai ltban. M. T. Akad. Oklevél-Másolatai I., 59 l. 130 sz.) — 1425. jul. 13. A milanói herczeg kutyákat küld Czille Hermann tótországi bánnak. (Ered. levél a milanói ltban. M. T. A. Oklevél-Másolatai I., 93 l. 303 sz.)

³⁾ A fentebb idézett Manfredi Tamás említett levelében írja: Mai napon két nyulat fogtak az agarak, a kopók pedig két bakkecskét. (J. h.)

⁴⁾ Pesty: A helynevek és a tört. 35 l.

⁵⁾ Vasárnapi Ujság 1867. évf. 46 sz.

⁶⁾ Pesty i. h. 36 l.

⁷⁾ Századok 1883. XVII., 545.

⁸⁾ Den Huntten umb strab geben 23 D., mondja az 1509. évi vár. szám. könyv.

⁹⁾ Item von den Samstag vor Martini untz auf den Mantag nach

adatot szolgáltat az ebtartás történetéhez azon jegyzékek is, melyek Bethlen Gábor és II. Rákóczy fejedelem ebeire vonatkoznak. Ezek szerint Bethlen Gábor fejedelem, bár „sok ebeket nem tartott,“ mégis nem volt ebek nélkül, kopóinak száma volt vagy ötven. Szokott volt tartani házában egy-egy vizslát is.¹⁾ Agarainak száma is 6—8 volt.²⁾ II. Rákóczy fejedelem munkácsi ebeit illetőleg pedig tudjuk, hogy ott a nagyobb ebek száma 5, a kopóké pedig 17.³⁾ De kisebb emberek is örömuiket találták bennük⁴⁾, sőt állíthatni, hogy egy jó ebnek bírása

sanct Andree tag, pringt 24 tag hab ich gebn auf unseres genedigen Herrn kunigs Lasla Jag Hünt, und auf den knaben, der des Hunt pflagen soll, alle tag 8 Den., facit 6 Sch. 12 Den. (1455. évi sz. k.) Item von Pfinztag an dem Newen Jar untz auf den Pfinztag vor Gregorij pape, pringt 70 tag, hab ich gebn auf des kunigs 6 Hund und auf den knecht, der des Hund pflegt, alle tag 8 den. umb prot. Item umb ein Ruedenband dem falkner zue des kunigs Hund 10 den. (1456. évi vár. szám. könyv.) — kuniglicher majestät Jaeger Meister auf 60 Hunt ungeverlich ist aufgangen auf 13 tag 28 metzen klewben, ainer per 24 den. und für 13 sch. prott, thuet 4 Pf. 4 Sch. 12 den. (1509. évi sz. k.)

¹⁾ Bethlen Gábor fejedelemről írja Kemény János, hogy „sok ebeket nem tartott; esztendőben háromszor, négyszer ha kiment vadászni. Kopói circiter 50 ha volt; két peczér azokhoz; azoknak én vöttem több hasznát s gyönyörúségét, szokás lévén, hogy soha egy farkas-, egy rókabőrt beadni nem tartoztunk, csak egyébféle vadakból konyhájára. Házában szokott tartani egy-egy öreg szép hű vizslát; többek közt egykor egy Tigris nevű lévén. (Önéletírása 151 l.)

²⁾ Kemény János önéletiratából tudjuk, hogy Bethlen Gábor fejedelem „két agarakat biza reám az fejedelem, igen kedves ebeit, Hóka és Kormos nevéket, kiket Kornis Zsigmond adott vala, azután többeket is, annyira, hogy volt néha hat hét, egyszer nyolcz agarai az fejedelemnek gondviselésém alatt, mivel tudta szegény fejedelem, hogy igen vadász ember az apám, s én is igen szerettem az ebeket.“ (Önéletírása 49 l.)

³⁾ Connotatio canum. Habentur canes majores (chiens courants) nro 5; quorum singulo quotidie per libones quatuor erogatur, Minores vero canes (kopók) nro 17; quorum cuilibet erogantur quotidie libones tres. (Thaly: Tört. Tár. 1900. III. füz. 384 l.)

⁴⁾ Bethlen Miklós írja 1667-re vonatkozólag: Az atyámtól külön ebem s peczérem sem volt addig, minthogy külön sem laktam, hanem egy pár igen szép és jó Armás és Talpas nevű agaram, vizslám, pudlim. (Önéletírása I, 366.) — Bánfi Dénes elítéltetvén, jószágáa prédára került. Bethlen Miklós nem prédázott. „Látván én — írja

a földi boldogság egyik feltételét tette.¹⁾ Bécsnek az egész középkoron át virágzó ebtenyészete volt, honnan mustrabek kerültek hazánkba. Így Hunyady László által Pozsonyba²⁾ Bethlen Miklós által Erdélybe.³⁾

Sólymon, kutyán kívül alkalmazták vadászatokon hajdan a hálót is. A Rákóczy munkácsi kastélyában lefoglalt ingó értékek 1701. évi lajstromában említvük „a madárfogásra való hálók.”⁴⁾ Különben nemcsak a madarakat, de a nyulakat is hálóval fogták régente. Pál nógrádmegyei alispánnak egy 1351. évi ítélevelé arra tanúskodik, hogy Kis-Vassáni Ördög István valamelyik jobbágyától egyebek közt 3 nyúlfogásra való hálót⁵⁾ eltolvajlottak.⁶⁾ Sőt De Bagno Lajos, Egerben Hippolit bibornoknál tartózkodó mantuai nemesnek már érintett leveléből kitetszik, hogy még medve vadászatokon is szétvetették a hálókat. Bethlen Miklós gróf önéletirából is kitetszik, hogy medvét, farkast hálóval fogtak⁷⁾ Épp úgy alkalmazták azokat vaddisznók ellen is.⁸⁾ A királyi háló-

— hogy Bánfinak, a ki mijét kaphatja, prédálja, én magától kérék őt pár kopót, s a da. E volt a Bánfiéből minden nyereségem.“ (Önéletirása I, 412. és 418. l.)

¹⁾ Ugyancsak Bethlen Miklós írja: „jóságom, lakó helyeim vannak; értékem nem sok, de elég; szép, jó, ifju feleségem két gyermekével játszik; könyvem, lovam, puskám, kutyám vagyon; somnos dat casa securos. (Önéletirása I, 507.)

²⁾ Egy ezt bizonyító oklevéladatot közöltem Pozsony város története 2-ik kötetében.

³⁾ „Horvátot — írja ő — valami vásárlással és német lovakkal idején leküldém, azután Toldalagit, Kendét; a vóm inasát egy sereg német mesteremberrel és kutyával Budáig a Dunán és onnét szárazon előre elküldém.“ (Önéletirása II, 261.)

⁴⁾ Retia pro avibus capiendis Nro 4. (Thaly: Tört. Tár. 1900. évf. III. füz. 381 l.)

⁵⁾ tria rethe leporoferales.

⁶⁾ Hazai Okltár 258 l.

⁷⁾ „bizony nem tartanak úgy mint a mókust az ablakban, hanem mint a hálóba akadt medvét vagy farkason előbb adnak minél hamarább.“ (Önéletirása I, 475.)

⁸⁾ 1518. jan. 7-ikén De Bagno Lajos azt írta Gonzaga Frigyesnek, hogy eddig két vaddisznóvadászatot velt részt a bibornokkal, ki háló nélkül két óriási vadkant ejtett el, melyek egyike több kutyát megmárt. A vidék

vetők és hálókötők ugyancsak a vadászati szolgál-
mányosak közé tartoztak s okiratilag is említetnek. A nyitra-
megyei Ságbon királyi hálóvetők laktak.¹⁾ Pozsonyban is
a hálónak vadászatokon való alkalmazásáról a városi szám-
adókönyvek beszélnek. Így az V. László király által tartott
vadászatokon is.²⁾

A vadat lóháton űzni, az úriosztályban közönséges
volt. 1199-ben Imre király Lörincz comesnek azon szolgál-
táért, hogy neki egy mármaros vadászaton, melyen a
gyorsan futó lóról leesve a kengyelben megakadt, életét
mentette meg, a Fertő mellett egy ekényi földet adományoz.³⁾
Bethlen Miklós Csáktornyan Zrinyi Miklósnál vendégeskedvén
írja: szép őszi idő járván, majd mindennap vadászni jártunk,
paripát a datott mindenkor alá m. 18 novembris erdei
disznókra menénk, ebéd után hintón, volt ugyan paripa is.⁴⁾
A sólymászatra a paripának külön begyakorolva kellett lennie
s mindig értékes ajándéknak vették, ha ilyen kioktatott vadász-
lóval valakinek kedveskedtek. 1518. augusztus 5-ikén Hippolit
bibornok küld Budáról unokaöcscsének Gonzaga Frigyesnek
egy ilyen, sólymászatra alkalmas s általa be-
tanított paripát.⁵⁾ A túzokseregeket régente, de ma is

igen szép és vadakban gazdag, de a sok hó miatt a vadászat igen
fáradtságos. (Ered. levél a mantuai ltban. M. T. A. Okl. Más. I. 251 l.
1092. sz.)

¹⁾ Item und habn gehapt besunder In dem dreschwerd 15 aribater
dy Sael angepunden habn, zum geiag dem kunig und hab
gebn jedn 12 Den. — Item codem die (Mantag vor 11000 virginum) hab
ich gebn 1 Schifman, der den grasn zewg zum geiag mit ainer zülln
hinabgefurt hat auff dem Wasser in drischwert 20 Den. — Item und habn
gehabt doselbs 21 aribater die des kunigs Jager der grassen zewg awff
haben helfen richten und habn gebn jeden 12 D. — Erichtag post 11000
virg. waren im Dreschwert zwaen Jager Meister des kunigs, denen hab ich
geben nach des purgermaisters geschefft paiden 60 Den. — Aztán pesun-
der pey des künigs Jagdmeister 18 Jager zum Hezen jeden 13 Den. —
Den Jagern und Hunten umb prot 8 Den.

²⁾ Hazai Okltár 52 l.

³⁾ Hazai Okmtár II., 1.

⁴⁾ Önéletírása I., 327.

⁵⁾ Ered. levél a mantuai ltárban. M. T. Akad. Okl. Más. I. 255 l.
1106. sz.

ólmos eső idején a csikósok szilaj lovon körülfogják és beterelik az állásba.¹⁾

Mindaddig, míg a puskát fel nem találták s a nyilat, dárdát, lándzsát, kést valának kénytelenek használni, mondhatni, hogy a vadászat sem annyira eredményes nem volt mint manapság, sem nem nélkülözte a mai vadászatnál sokkal veszedelmesebb jelleget. A nagy vaddal: medvével, farkassal, vaddisznóval, szarvassal szemben inkább kellett érvényesülnie mint manapon a személyes bátorságnak és merész elszántságnak. Tényleg a vadászat régente nagy veszedelmekkel járt. Sz. Imre herczegről egy külföldi krónika jegyzi fel, hogy vadászaton vadkan áldozata lön.²⁾ Királyaink közül egyik-másik halálveszedelemben forgott vadászatkor.³⁾ Zrinyi Miklós, a költő-hadvezérnek életét a vadkan oltotta ki.⁴⁾ A temérdek bajt és szerencsétlenséget, mit régi vadászaink vadászatkor szereztek maguknak, királyoknál s főuraknál kisebb emberekről persze senki sem jegyezte fel.

A p u s k a a XVI. század elején már a vadászatokon is szerepelt. 1514. december 28-ikán Bonzagno János, Hippolit bibornok ügynöke azt jelenti Egerből urának, p u s k á k a t s vadászkéseket nem küldhet, mert a vásáron nem talált olyanokat, minőket a bibornok kívánt. Bornemisza azonban ígérte, hogy két hónap alatt fog adni neki 12 p u s k á t és 12 vadászkést, melyek árának egyik részlete fejében átadott neki 20 forintot.⁵⁾ 1518. január 7-ikén De Bagno Lajos, a már ismételt említett mantuai nemes arról értesíti Gonzaga Frigyet, hogy megbízása folytán vett Egerben egy c s e h p u s k á t és egy vadászkést, de a nagy havazások miatt csak később fogja azokat az őgrófnak megküldeni.⁶⁾ 1518. márczius 4-ikén ugyancsak Bagno Lajos küld Egerből Gonzaga Frigyesnek egy c s e h

¹⁾ Herman: A m a d á r a k 189 l.

²⁾ M o n u m e n t a G e r m a n i a e III., 98.

³⁾ L. fenntebb Imre király esetét.

⁴⁾ Bethlen Miklós Ö n é l e t i r á s a I, 327—29.

⁵⁾ Ered. levél a modenai ltárban. M. T. A k a d. O k l. M á s. I., 247 l. 1070 sz.

⁶⁾ Ered. levél a mantuai ltárban. M. T. A k a d. O k l. M á s. I., 251. l. 1092 sz.

puskát és cseh vadászkéseket, minőket Magyarorszáiban használnak.¹⁾ A puska azonban a régibb időkben vadászatokon valami nagyon kiadós nem volt, mert még az apró vadra és szárnyasokra is golyóval tölték meg, minek következtében a céljt sokszor eltévesztette még a jó lövő is. A sőrét, mely a szórványos lövést tette lehetségessé, még a XVII. század közepén sem volt divatos.²⁾

Azóta, fegyver tekintetében, mesés haladás történt. A mai lőfegyver, mely a vadász rendelkezésére áll, technikai szerkezetre s lőbiztonságra nézve a netovábbat érte el. Ily tökéletes fegyver természetesen csak fokozza a vadászkedvet, mely tényleg úgy az országban, mint megyénkben is egyaránt mutatkozik. Megyénkben a vadászati kedv kiválólag nagy. El is nevezték *per excellentiam vadászme gyének*³⁾ és hogy az, azt már csak a vadászebek nagy sokasága is eléggé hirdeti, melylyel az ember itt lépten-nyomon találkozik. A nagy vadászkerületek vadászhai és erdészei a vadászebek mindenféle fajtáját honosították meg: a hannoverai vérebet, a német és angol foglyászebet, a német borzebet, az angol foxteriert s a par force vadászati ebeket. Pálffy herczegnek Malaczkán hajtóvadászat céljlaira 120 drbból álló pompás ebalkája van. Gróf Esterházy Mihály cseklészi, tallósi, szentmártoni uradalmában vadászati céllokra vizslabek, vérebekek és tacsok tartatnak. Gróf Pálffy József szomolányi uradalmában ugyancsak vadászati céllokra vérebekek és tacsokot tenyésztenek, jelenleg 15 drbot. Más uradalmakban is találhatók. De magában Pozsonyban is tanulságos tapasztalatokat tehetni ebek tekintetében. E városban, melyben az ebadónak beszede egy 1867. évi közgyűlési

¹⁾ M. T. Akad. Okl. Más. I. 253 l. 1097 sz.

²⁾ Bethlen Miklós írja 1662. körül: Alkalmas puskás voltam ifjant is, minthogy abban az időben a srét és puska igen ritka volt Erdélyben, mind egyes golyóbissal lövöldöztünk; majd 34 vagy még több esztendőskoromban kezdettem srétes puskával állani az erdőben, és egy stucz vagy tersenyi puskám is volt mellette gyakrabban, nem is igen hibáztam 60 esztendőskoromig, noha csak kárról lövöldöztem. (Önéletírása I, 169 l.)

³⁾ Erdészeti Lapok 1894. évf. XXXIII., 953.

határozattal lett kimondva, az ebtartás oly annyira nagy, hogy az ebekre kivetett adó után a város évenként 3 4 ezer frtnyi jövedelmet húz. Itt a vizslák közt a rövidszőrű német vizslák a leggyakoribbak, míg ellenben a hosszúszőrű angol vizslák, az ú. n. setterek (laverak-setter, orangebelton, gordon-setterek, irish-setterek) csak igen ritkán, de jó példányokban láthatók. A laverak-setterek néhai Barcsy István, a gordon-setterek pedig főképen néhai báró Hirsch kenneljéből származnak. Az angol vizsláknál tanulékonyabb és használatkutyáknál alkalmasabb német vizslák közül a rövidszőrű a leggyakoribb városunkban, ellenben a hosszú- és durvaszőrűek csak egyes, nem éppen kifogástalan példányokban láthatók. Csak elvétve mutatkozik itt-ottha barnaszőrű francia vizsla (griffon). A kopófajták közül a parforcevadászatra használatni szokott róka-ebek (fox-ebek) csakis egyes főurak falkáiban (herczeg Pálffy Miklóseiban) találhatóak. A kopók városunkban ugyancsak ritkábban, de a szomszédos hegyes vidéken gyakrabban találhatóak. Annál gyakoribbak városunkban és környékén a földbek, nevezetesen a tacsokók (borzebek) és a foxteriek, melyek szép példányokban fordulnak elő. Ellenben teljesen hiányzanak a futókutyák, t. i. a rövidszőrű magyar, valamint a fehér, hosszúszőrű oroszágár. A vidéken is csak nagyon ritkán láthatók, mert Pozsonymegyében az Alföldön oly kedvelt agarászatot nem gyakorolják.

De a vadászati kedvet megyénkben nemcsak a vadászebek nagyszáma, hanem a vadászterület nagysága is mutatja. A megyei vadászterület ugyanis 110,993 katasztrális hold erdőből és 187,579 kat. hold mezőből valamint több kisebb-nagyobb mocsárból áll. Nagyobb erdei a Kis-Kárpátokon és az úgynevezett Búr fenyőerdőn kívül a Szentmártoni erdő Szempez község mellett, a Lindava Vöröskő mellett, a Soór erdő Szentgyörgy város mellett s ezeken kívül leginkább a Duna és a Morva folyók mentén elterülő ligetek. A vadászati viszonyok is igen rendezetteknek mondhatók a megye területén, amihez sokkal járul azon körülmény, hogy a vármegye területén lakó főurak, úgy mint herczeg Pálffy Miklós, valamint az Esterházy, Zichy, Pálffy, Batthyányi, Károlyi, Wenkheim

Chotek, Csáky, Draskovich, Dezasse grófi, s Üchtritz, Fekete és Vay báró családok egyes tagjai maguk is szenvedélyes vadászok. A főurak vadászatai közül leginkább kiemelendők a herczeg Pálffy, gróf Károlyi, Esterházy, Zichy, Chotek, Pálffy és báró Vay vadászatai, míg a nemesi osztályból a Bartal, Gilchert, Benyovszky, Bacsák, Xivkovich s Földes családok, azonkép a diószegi czukorgyár vezetőjének diószeghi Kuffner Károlynak vadászatai említhetők. A vármegye területén több vadász-társaság is létezik, így nevezetesen Pozsonyban, Nagy-Szombaton, Bazinban, Szentgyörgyön, Somorján, Kossúthon s több egyes községekben is, s hogy mennyire jó hirben állanak a megyei vadászatok s illetőleg mennyire vonzotta a királyokat s az idegen főurakat megyénk dús vadállománya, azt hiven mutatják a történeti feljegyzések. VI. (III.) Károly császár szívesen járt le herczeg Pálffy károlyházi kastélyába, mely mesésfényű vadászati ünnepélyeket látott. Ugyancsak ide rándult el fényes kísérettel Mária Terézia és férje Ferencz, valamint II. Ferencz császár is. Maga a dicső Mária Terézia is a Morvának a Dunába szakadásánál fekvő s akkoriban dús vadállománnyal bíró Nagytető (Kobel) nevű hegyen külföldi vendégek számára gyakran rendeztetett vadászatokot, melyeken Schlosshof családi birtokáról személyesen megjelent. A jelenleg uralkodó királyi családnak Pozsony városában lakó tagja Frigyes főherczeg és neje Izabella főherczegasszony gyakran tisztelik meg jelenlétükkel a gróf Zichy, Esterházy, Pálffy és báró Vay családok vadászatait. A morva-sz.-jános uradalom vadászterületének egy alkalommal az akkori angol trónörökös, a walesi herczeg is, ki ma mint VII. Eduard Angolország trónján ül, vadászvendége volt az uradalom akkori birtokosának báró Hirsch Mórnak.

Ami a vadászati módot illeti, ez, a régihez képest lényegesen átalakult. S ó l y o m v a d á d á s z a t o k úgy mint az egész országban, azonkép megyénkben is ismeretlenek manapság. Az a g a r á s z a t is már végképen megszűnt megyénkben és a k o p á s z a t még csak Pozsony város hegyi vadászterületén gyakoroltatik. A vadászat nagy vadra rendesen c s e r k é s z e t e n, l e s e n v a g y h a j t ó k k a l történik. Helyütt, mint Szentgyörgyön a Soóron, a tőkés-kacsa fogására a l ó s z ó r-

hurkot használják.¹⁾ A hurok vadfogásra gyakori a gajári vadorzóknál, kik nyulak ellen egyébiránt a parittyát is alkalmazzák. Nyúlfogásra a hálót ma is használják Majtény vidékén.²⁾ Nyilván nem érdektelen, hogy megyénkben a hegyentúli vidéken a menyétet vadászati célokra szelidítik és az üregi nyúl vadászására felhasználják. A menyétet ugyanis behajszolják az üreginyúl odvába, mire az az odu másik oldalán kiiramodik. Megtörténik, hogy a menyétet az óduból ki kell ásni, mert néha az üreginyúl lakásába beszorul vagy az üregi nyulát megfogva vérét szíjja, utána pedig a lyukban elalszik.³⁾

A vadászati vad, mint másutt úgy megyénkben is két csoport szerint különböztetik meg: a hasznos és az ártalmas vad csoportja szerint. Ám itt legott meg kell jegyeznünk, hogy az állatok hasznossága avagy károssága nyelvhasználatunkban csak relatív fogalmak. Alig is lehet szó e tekintetben abszolút értékezésről. Nem is tarthatjuk abszolút helyesnek azt, amit egyik jeles természettudósunk a madarakról állít, tudniillik, hogy ott, ahol az anyatermészet szűzen tiszta és érintetlen, ott nincs sem káros, sem hasznos madár, mert csak szükséges van. Hasznossá és károssá a madár csak ott lesz, ahol az ember megbolygatja a szűz természet rendjét és nagy tömegben természeteni kezdi maga javára az életet, a gyümölcsöt, a majorságot és egyebet. A természetmények tömege szaporítja és károssá teszi azt a madárfajt, amely vele él; de növeli ismét annak az ellenségét is, amely a felszaporodott, kártévő madárral táplálkozik. Más szóval: a búza tömeges termelése nagyon növeszti a verebek seregeit, így kártékony a veréb; de a sok veréb meg szaporítja a karvalyt, mely verébbel él s így még ez is hasznos.⁴⁾ Nézetünk szerint az állítás azért nem abszolút értékű, mert vannak olyan madaraink s olyan más állataink, melyek a természet szűzi rendjének megbolygatása nélkül is határozattan károsak vagy hasznosak. Egy vidéken, tegyük fel, nincsenek sem veteményes földek, sem

¹⁾ Chernel: M O. m a d a r a i II., 106.

²⁾ Papanek L. tudósítása.

³⁾ Spitzer Mór széleskúti gazda tudósítása.

⁴⁾ Herman: A m a d a r a k.

gyümölcskertek, sem majorságok, szóval semmiféle culturák. Az ember bírja e vidéket de nem kultiválja s mégis tapasztalhatja, hogy egyre jobban fogy a fogoly, a fácán, a madárfiók, a nyúl s hasonló másfajú állat. A róka nemcsak a majorságok vakmerő tolvaja, a szűzi területnek is kegyetlen réme. A laikus nem is képzeli, írja 20 évi tapasztalatok alapján egyik erdész, hogy egy róka tavasszal mennyi kotló foglyot és fácánt pusztít el és mennyi apró nyúlnak okozza kora halálát. A kemény teleken, ha a nagy hó, hideg és éhség következtében az őzek elgyengülnek, a róka ezekre is vadászatot tart és közülök többet elpusztít.¹⁾ Hát kártékony eszerint a róka a culturterületen kívül is s megfoghatatlan előtünk az, hogy mikor évekkal azelőtt a német vadászok és természetvizsgálók a felett vitatkoztak, hogy vajjon a nyúl vagy a róka kártékonyabb-e, hogy a mérleg a róka javára billent volna, amint azt Herman Ottó állítja, ki szerint a róka tulajdonképen hasznos állat, mert első sorban egérpusztító.²⁾ Meglehet első sorban, de másrészt épp olyan káros madárpusztító is, mit a huszévi tapasztalatból beszélő erdész is bizonyít, ki szerint „aki a rókáról azt mondja, hogy apróbb vadakban, mint nyúl, fogoly stb. pusztításokat visz végbe, annak teljes igaza van.“³⁾ Csak helyeselhetni tehát, ha a vadászati életben a róka a káros vad sorozatában szerepel, ha még akkora egér- és hörcsögpusztító is.

Amit ekként a rókáról állítottunk, azt nyilván számos más állatról (emlősről és madárról) is állíthatni, amiből tényleges igazságként kiderül, hogy a hasznosság és károsság meghatározása csak relativ értékű. Így a vadászati vadból meggyénkben is a vaddisznó, a szarvas, a dámvad, az őz, a nyúl, a fácán, a fogoly, a fűrj, a vadliba, a vadkacsa, az erdei-, mocsári- és vizi-szalonka meg a túzok a hasznosak, ellenben a vidra, a nyest, a görény, a menyét, a macska, a kutya, az ölyv, a kánya, a szarka, a sas károsak. Alig van e hasznosak

¹⁾ Németh Ede: Term. tud. közl. 1889. XXI., 86.

²⁾ Term. tud. közl. 1889. XXI., 86.

³⁾ U. o.

közt olyan, mely kárt nem tenne, s alig a károsak közt, mely hasznot nem hajtana, de szemünkben kár és haszon aszerint határozódik, amint tapasztalataink szerint a kár a hasznot fölülmulja avagy megfordítja. Hogy nem egy esetben még mindig régi előítéletek és babonás befolyások befolyásolják úgy az ország mint megyénk vadászai és gazdái itéletét, azt abból értjük meg, hogy tényleg még ország- s megyeszerte üldözik a denevért, a baglyot, a vércsét, a varjút. Mi több ezek lelövésére lödjk tűzvék ki! Ideje volna, hogy a szégyenletes régi hagyományyal, a félreértésen alapuló ócska vadászati gyakorlattal szakítva, okulásunkra fordítsuk a haladó természettudomány józan intéseit s védelemben részesítsük azokat az állatfajokat, melyek gazdaközönségünknek, földműveiseinknek, erdészeinknek, kertészeinknek és állattenyésztőinknek leghasznosabb segítői.

Beiträge zur Cryptogamen-Flora des Presburger Comitates.

Die Pilze

von **J. A. Bäumler.**

IV. Theil.

Zu meinen Verzeichnissen der im Presburger Comitete aufgefundenen Pilze, die ich in den Schriften des um die Erforschung der Natur unserer Heimat so verdienstvollen Vereines*) veröffentlicht habe, füge ich im Folgenden wieder eine Anzahl theils vollkommen neuer, theils für unser Gebiet bisher nicht bekannter Arten bei, denen sich weiters bezüglich der früher für unsere Flora bereits festgestellten Species einige neue Standorte anreihen, die mir der Erwähnung werth erschienen.

*) Sieh Verhandlungen des Vereines für Natur- und Heilkunde zu Presburg. Jg. 1884—1886. Neue Folge VI. (der ganzen Reihe XV.) Band, S. 66—122; ferner II. Abtheilung ebenda Jg. 1887—1891. Neue Folge VII. (der ganzen Reihe XVI.) Band, S. 25—90 und III. Abtheilung ebenda Jg. 1894—1896. Neue Folge IX. (der ganzen Reihe XVIII.) Band, S. 33—110.

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Verhandlungen des Vereine für Naturkunde zu Presburg](#)

Jahr/Year: 1903

Band/Volume: [NF_14](#)

Autor(en)/Author(s): Ortway Theodor

Artikel/Article: [Vadaszati culturkep Pozsonymegye hajdanabol es jelenebol 3-31](#)